

Safari turizam

Jurinić, Lucija

Undergraduate thesis / Završni rad

2021

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Pula / Sveučilište Jurja Dobrile u Puli**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:137:795393>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-01-05**

Repository / Repozitorij:

[Digital Repository Juraj Dobrila University of Pula](#)

SVEUČILIŠTE JURJA DOBRILE U PULI
FAKULTET EKONOMIJE I TURIZMA
„DR. MIJO MIRKOVIĆ“

Lucija Jurinić

SAFARI TURIZAM

Završni rad

Pula, 2021.

SVEUČILIŠTE JURJA DOBRILE U PULI
FAKULTET EKONOMIJE I TURIZMA
„DR. MIJO MIRKOVIĆ“

Lucija Jurinić

SAFARI TURIZAM

Završni rad

JMBAG: 0303081503, redovna studentica

Studijski smjer: Turizam

Kolegij: Ekonomija doživljaja

Znanstveno polje: Ekonomija

Znanstvena grana: Trgovina i turizam

Mentor: izv. prof. dr. sc. Aljoša Vitasović

Pula, rujan 2021.

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Ja, dolje potpisana **Lucija Jurinić**, kandidat za prvostupnika poslovne ekonomije, smjera turizam, ovime izjavljujem da je ovaj Završni rad rezultat isključivo mogega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio Završnog rada nije napisan na nedozvoljeni način, odnosno da je prepisan iz kojega necitiranog rada, te da ikoji dio rada krši bilo čija autorska prava. Izjavljujem, također, da nijedan dio rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Student

Lucija Jurinić

U Puli, 24.rujna 2021.godine

IZJAVA O KORIŠTENJU AUTORSKOG DJELA

Ja, **Lucija Jurinić** dajem odobrenje Sveučilištu JurjaDobrole u Puli, kao nositelju prava iskorištavanja, da moj Završni rad pod nazivom

---

„Safari turizam“

---

koristi na način da gore navedeno autorsko djelo, kao cjeloviti tekst trajno objavi u javnoj internetskoj bazi Sveučilišne knjižnice Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli te kopira u javnu internetsku bazu završnih radova Nacionalne i sveučilišne knjižnice (stavljanje na raspolaganje javnosti), sve u skladu s Zakonom o autorskom pravu i drugim srodnim pravima i dobrom akademskom praksom, a radi promicanja otvorenoga, slobodnoga pristupa znanstvenim informacijama.

Za korištenje autorskog djela na gore navedeni način ne potražujem naknadu.

U Puli, 24. rujna 2021.godine

Potpis

Lucija Jurinić

SADRŽAJ

1. UVOD.....	1
2. SELEKTIVNI OBLICI TURIZMA	2
3. SAFARI TURIZAM	5
3.1. Povijest razvoja turizma u Africi.....	7
3.2. Budućnost afričkog turizma	8
4. KENIJA	11
4.1. Prihodi od turizma.....	12
4.2. Turizam nakon Covid-19.....	13
4.3. Nacionalni parkovi.....	13
5. TANZANIJA.....	16
5.1. Prihodi od turizma	16
5.2. Turizam nakon Covid-19.....	17
5.3. Nacionalni parkovi.....	17
6. JUŽNOAFRIČKA REPULIKA	21
6.1. Prihodi od turizma	21
6.2. Turizam nakon Covid-19.....	22
6.3. Nacionalni parkovi.....	22
7. EKONOMSKI PROBLEMI.....	25
7.1. SWOT analiza	28
8. GASTRONOMIJA.....	30
9. SMJEŠTAJNI OBJEKTI	31
10. ZAKLJUČAK	32
LITERATURA	33
SAŽETAK.....	34
SUMMARY	35

1. UVOD

Završni rad pod nazivom „Safari turizam“ razrađuje pojam jednog oblika turizma – safari, te važnost i očuvanje nacionalnih parkova u Keniji, Tanzaniji i Južnoafričkoj Republici.

Rad je usmjeren na sam pojam safarija, razvoj turizma u odabranim državama, raznolikost nacionalnih parkova navedenih država, koje vrste safarija postoje i gdje su razvijeni, te kada je najbolje vrijeme za safari putovanje. U radu se također dotiču ekonomski problemi, te pozitivne i negativne učinke, kako na same životinje u parkovima, tako i na cijeli ekosistem, tj. okoliš.

Cilj istraživanja ovog rada je analiza prirodne resursne osnove i zaštite nacionalnog blaga u svrhu povećanja atraktivnosti destinacije.

Ovaj završni rad koncipiran je u deset poglavlja, gdje se na početku prikazuje uvod koji uvodi čitatelje u rad. Drugo poglavlje obuhvaća definiranje selektivnih oblika turizma, začetci razvoja turizma, te podjela u dvije skupine. Zatim se definira safari turizam, kako se on razvijao u povijesti, te budućnost afričkog turizma. Nakon toga slijedi obrada zemlje Kenija, kako se održava turizam u toj zemlji, kakve prihode turizam donosi zemlji, kakvu budućnost turizam ima nakon epidemije Covida-19, te opis najvažnijih nacionalnih parkova. Isto slijedi za ostale dvije zemlje – Tanzaniju i Južnoafričku Republiku.

Na kraju rada ukazuje se na ekonomske probleme s kojima se ove zemlje svakodnevno susreću, te gastronomija i smještajni objekti koje ove zemlje nude turistima. Rad završava sa zaključkom u kojem se rezimira cjelokupno istraživanje.

Znanstvene metode koje su u ovom radu korištene su metoda analize, te metoda deskripcije i komparacije.

2. SELEKTIVNI OBLICI TURIZMA

Mnoge promjene koje su se događale u svijetu utjecale su na razvoj turizma. Prekretnica od elitnog ka masovnom turizmu bila je druga polovica 20. stoljeća. Krajem 20. stoljeća dogodio se povratak kvalitetnom turizmu kroz selektivne oblike turizma. Selektivni oblici turizma su vrsta turističkih kretanja koja su uvjetovana dominantnim turističkim motivima koji turiste pokreću na putovanja u destinaciju, a čija je turistička ponuda sadržajima prilagođena za ostvarenje doživljaja koji su vezani uz interes određenog segmenta potražnje. Danas u svijetu postoji preko 30 osnovnih selektivnih oblika turizma, od kojih svaki zahtijeva poseban sustav organizacije, posebno smišljene sadržaje i kvalificiranu radnu snagu. Zasićenost urbanim načinom života, bijeg od zagađenosti, te jačanje ekološke svijesti dovelo je do toga da velik broj stanovnika zadovolji svoje potrebe za odmorom u netaknutim djelovima prirode. Boraveći na otvorenim dijelovima savana, u izravnom kontaktu sa divljim životinjama koje nemaju priliku vidjeti u njihovom prirodnom staništu, uživajući u gastronomskoj ponudi jela napravljenih od namirnice koje su uzgojili sami stanovnici, a potrebu za aktivnim odmorom zadovoljavaju promatranjem životinja, bilo jahanjem, pješaćenjem, vožnjom ili na neki drugi način. Među prvim odlascima čovjeka izvan stalnog mjesta svog boravka bili su povezani s razmjenom proizvoda i usluga u vrijeme najranije povijesti. Kao začetci razvoja turizma u nekom bazičnom obliku možemo govoriti o putovanju i kretanju iz vjerskih i hodočasničkih razloga izvan stalnog mjesta boravka. Kako se razvijala civilizacija, prije svega tehnološki napredak, tj. pojava prijevoznih sredstva, stvaranjem viška sredstava koje je pojedinac ili obitelj trošila na osobno zadovoljstvo, dolazimo do pojma turizma kakvog znamo danas. Krajem prošlog stoljeća, nakon ekspanzije masovnog turizma dolazi do usmjeravanja razvoja turizma prema pojedincu, tj. sudioniku turističkog putovanja. Kao posljedica toga javlja se više posebnih oblika turizma koji uključuju zahtjeve turističkih potrošača, njihovih stavova i navika, sa specifičnim uslugama i potrebama koje žele zadovoljiti na nekom putovanju. Tim potrošačima nastoje se prilagoditi turistička ponuda i turistički proizvod, čineći tako različite oblike turizma kako bi se uspješno konkuriralo na turističkom tržištu. Selektivni turizam možemo definirati kao „sintetički i generički pojam koji označava novu kvalitetu suvremenog i budućeg turizma, utemeljen na selekciji programa, odgovornom ponašanju svih sudionika, ekološkom i ekonomskom načelu uravnoteženog razvoja, kvalitetnoj razini te

izvornom identitetu i humanitetu usluge, uz poželjan uravnotežen odnos broja turista i broja lokalnih stanovnika na određenom području.“¹

U području održivog razvoja, selektivne turističke vrste potiču razvoj standard važnih za zaštitu prirodnih resursa i povećanja sigurnosti turista u destinaciji. Tako sigurnost turista postaje sve važniji činitelj u ocjeni kvalitete turističke ponude i destinacije i važan čimbenik u procesu odlučivanja o turističkoj destinaciji.

S obzirom na neslaganje oko definicije pojedinih oblika turizma javljaju se novi nazivi užih elemenata turističkih kretanja na temelju posebnih motiva, potreba i ciljeva što uvelike otežava kategorizaciju i klasifikaciju oblika selektivnog turizma. U tom smislu važno je navesti klasifikaciju oblika turizma Kaspera C. koji je među prvima turizam podijelio prema više različitih osnova kao i na mnoge oblike unutar dvije osnovne podjele prema motivaciji, te vanjskim učincima.²

Podjela prema motivaciji:

- rekreativni turizam (rekreativni turizam u bližim ili dalekim destinacijama, zdravstveni turizam),
- kulturni turizam (kulturni svjetovni turizam i religijski turizam),
- socijalni turizam (roditeljski turizam, turizam udruženja i saveza),
- sportski turizam (aktivni i pasivni sportski turizam),
- komercijalni turizam (poslovni i kongresni, turizam sajmova i izložbi),
- politički turizam (diplomatski turizam, turizam političkih manifestacija)

Podjela prema uzrocima i vanjskim učincima prema:

- podrijetlu (nacionalni turizam, međunarodni turizam),
- trajanju boravka (turizam kratkog boravka, turizam tranzita ili graničnih prijelaza, rekreativni turizam na bližim odredištima, turizam dužeg trajanja boravka, turizam godišnjih odmora),
- sezonama (ljetni turizam, zimski turizam),

---

¹ Ibidem, str. 223., prema Jadrešić, 1998.

² Geić, S., Menadžment selektivnih oblika turizma, Sveučilište u Splitu 2011. Str 225., prema Kasper, C., 1975:14- 15)

- broju sudionika (individualni turizam, kolektivni turizam, turizam skupina ili društava, klupski turizam, masovni turizam, obiteljski turizam),
- dobu sudionika (turizam mladih, turizam treće dobi),
- vrstama prijevoza (željeznički turizam, automobilski turizam, avionski turizam, pomorski, riječni i jezerski turizam),
- vrsti smještaja (hotelski turizam, para – hotelski turizam, turizam sekundarnog domicila, kamping turizam),
- učincima na platnu bilancu (aktivni turizam – receptivni turizam, pasivni turizam – emitivni turizam),
- načinu plaćanja (socijalni turizam, turizam iz štednje i kredita),
- sociološkim kategorijama (ekskluzivni i luksuzni turizam, tradicionalni turizam, turizam mladih, socijalni turizam).³

Jedan od najznačajnijih ciljeva turističkog gospodarstva je proširenje turističke sezone, što jamči zadovoljavajući financijski rezultat i ostale gospodarske i društvene učinke turizma, to omogućava upravo razvoj selektivnih vidova turizma koji nisu strogo vezani za sezonske sadržaje.

---

³ Ibidem, str.225.

3. SAFARI TURIZAM

Afrika - jedan od najfascinantnijih kontinenata koji nudi veliki izbor uživanja u prirodnim ljepotama ili preciznije – u ljepotama koje ljudska ruka nikad nije dotakla. U Africi je prilika za doživjeti divljinu na posve jedinstven način, način koji dozvoljava da se životinje gledaju u njihovom prirodnom okruženju, bez ograda kao što je to slučaj u zoološkom vrtu. Safari na svahili jeziku znači putovanje, a vodi porijeklo iz arapskog jezika, što također znači putovanje. Taj naziv označava turističko putovanje preko teritorija Afrike s razgledavanjem prirode i životinja. Nekada se odnosio na lov na velike životinje, pretežito slonove, ali i ostalu divljač. No, danas se taj naziv više koristi za obilazak prirode i životinja u njihovom prirodnom okruženju uz mogućnost fotografiranja. Safari može biti masovni turizam velikog volumena ili turizam malog i niskog utjecaja. Može generirati visoke ekonomske ili niske ekonomske prinose, biti održivi ili neodrživi, domaći ili međunarodni, a temelji se na dnevnim posjetima ili duljem boravku. Safari turizam uključuje aktivnosti kao što su promatranje divljih životinja i ptica, promatranje kitova, ronjenje na grebenima, turizam gorila i fotografski safari. Turizam divljih životinja može obuhvaćati interakciju sa životinjama u zatočeništvu, ali za potrebe ovog rada koristi se uža definicija turizma divljih životinja koji označava samo ljudski kontakt sa životinjama u divljini. Safari turizam odmor je s razlikom. Nudi različito iskustvo za svakog putnika svakom prilikom, jer glavna komponenta odmora, divljina, je nepredvidljiva. Turisti često osjećaju da su i samo oni iskusili određeni aspekt ponašanja životinja. Turizam divljih životinja često uključuje ne samo viđanje rijetkih ili uzbudljivih životinja u njihovom prirodnom staništu, već i posjećivanje područja do kojih je teško putovati i zbog čega ih mnogi turisti ne posjećuju. Ova opažena ekskluzivnost dodaje privlačnost turizma divljih životinja. Prema nedavnim izvještajima afričkom safariju neprestano raste popularnost, ne samo na tradicionalnim turističkim tržištima poput SAD-a i Europe, već i na tržištima u nastajanju poput Kine. Izvješća otkrivaju da se turistička putovanja u Africi povećavaju, a sve veći broj turista dolazi iz Brazila, Rusije, Indije i Kine, kao i s Bliskog istoka. Sve su to zemlje za koje se smatra da su u sličnoj fazi novonastalog ekonomskog razvoja.

Povećani safari turizam također pomaže dijelovima Afrike da se razvijaju, a dio toga se usmjerava natrag u razvijanje safari iskustva za turiste. Snažan gospodarski rast,

posebno u istočnoj Africi, pomaže rastu poslovnog turizma u cijeloj regiji, dok veliki prihodi i urbanizacija potiču rast domaćih, međuafričkih putovanja. Turisti na safarijima u Africi često žele ugledati veliku petorku (slona, nosoroga, geparda, lava i zebra). Čimpanze i gorile trekking također su doveli do sve veće popularnosti safarija u Africi.

Postoji i svojevrsna moda za safari putovanje koja podrazumijeva kaki boju odjeće, safari jaknu, široku kapu koja štiti od jakog sunca, te visoke pustinjačke cipele za hodanje.

Safari turizam rasprostranjen je u istočnoj i južnoj Africi, u zemljama poput Kenije gdje je nacionalni park Maasai Mara, Tanzanije gdje je najpoznatiji nacionalni park Serengeti, zatim Južnoafrička republika sa svojim nacionalnim parkom Kruger koji je jedan od najvećih afričkih rezervata pun životinja, te u ostalim afričkim zemljama kao što su Bocvana, Zimbabve, Zambija, Namibija, Uganda i Demokratska Republika Kongo.

Najbolje je putovati u razdoblju od kraja lipnja do rujna, s obzirom da je to najsvježije i najsuše razdoblje, no tada su i hoteli popunjeni. Listopad i studeni su također ugodni sa znatno manje gužve i više zelenila zahvaljujući kratkotrajnim kišnim razdobljima. Od prosinca do kraja veljače razdoblje je vrućina i najbolje je vrijeme za posjet ovim zemljama. Glavna kišna sezona traje od ožujka do svibnja kada su i troškovi smještaja najmanji, a krajolik u svom punom cvatu. Specijalizirane su pojedine vrste safarija kao što je: safari s vodičem, mobilni safari ili leteći safari uz više konceptata kao što je safari na slonu, konju ili devi, safari balonom na vrući zrak, riječni safari, ekološki safari i drugi, a postoji i praćenje migracija životinja kroz 7 dana.

3.1. Povijest razvoja turizma u Africi

Afrika se smatra egzotičnom, dalekom i izazovnim odredištem temeljeno na kolonijalnim i misionarskim napadima na "tamni kontinent". Osim egzotike, glavne privlačnosti kontinenta su njegova velika raznolikost prirodnih krajolika i kulturnog bogatstva. Glavni turistički proizvod je safari – „to travel“ u Kiswahili, a to je u 19. stoljeću značilo lov na životinje u divljini. Razvoj turizma na kontinentu pojavio se u tandemu s kolonijalizmom u 19. stoljeću. Egipat, Maroko, Tunis, Kenija, Južna Afrika, Svazi i Zambija doživjele su rani razvoj, uglavnom temeljen na željama za dolazak europskih i sjevernoameričkih turista. Imidž Afrike bio je povezan s imperijalnim istraživanjima i širenjem, „konstrukcijom“ domorodaca i u Maghreb-u (regija afričkog kontinenta koja se nalazi sjeverno od Sahare) s pojmovima orijentalizma. Sve do 1950-ih, rast turizma ovisio je o ograničenim vlasništvom bijele „Europske“ elite, s nepouzdanom cestovnom mrežom, unatoč tome što su ga promovirali automobil klubovi osnovani početkom 20. stoljeća.⁴ Od 1930-ih, s razvojem zrakoplovne mreže iz kolonijalnih „središta moći“ u Europi, zračni promet postao je važan kanal za rast turizma.⁵ Međutim, i danas se zračni promet smatra glavnim ograničenjem za razvoj turizma u Africi. Visoke cijene karata i neugodne, nesigurne i nedovoljne redovne i charter usluge uobičajeni su problemi u mnogim zemljama. Uvođenje moderne transportne tehnologije učinili su istočnu Afriku pristupačnom i postupno transformirali regiju u turističku atrakciju velike ekonomske vrijednosti kojom će upravljati imperijalne sile, oglašavana na globaliziranom tržištu i posjećivana od strane turista koji su željeli loviti, fotografirati i promatrati bogatu divljinu istočne Afrike u avanturi poznatoj pod imenom „safari“. To je postao unosan posao. Brojna oprema, safari i turističke tvrtke, vodiči i drugi safari radnici ušli su u posao i pomogli da se od ove industrije napravi model takve vrste u Africi. Kako se trgovina safarijem širila, a populacija životinja bila pod pritiskom ova je industrija počela usvajati nove, ekološki prihvatljive oblike turizma divljih životinja koji bi mogli očuvati glavne elemente turističkog safarija, a istovremeno smanjiti svoj danak populaciji divljih životinja, što je pomak koji je primjer uvođenja motoriziranih obilazaka, fotografskih i filmskih safarija, te zahtjev za osnivanjem nacionalnih parkova.

---

⁴ Pirie, G. 2013 Automobile Organizations Driving Tourism in Pre-independence Africa, *Journal of Tourism History* 5:73-91

⁵ Pirie, G. 2009 Incidental Tourism: British Imperial Air Travel in the 1930s. *Journal of Tourism History* 1:49-66

Nakon neovisnosti Kenije i Tanzanije, na turizam se gledalo kao na „putovnicu ka razvoju“, a turizam u prirodi preuzeo je važnu ulogu. Tijekom 1990-ih, turizam u Južnoj Africi znatno je porastao (94% između 1990. i 2002.) i nastavio se do 21. Stoljeća s mega-događajima i rastom u konvencionalno orijentiranom poslovnom turizmu. Danas je safari glavni turistički proizvod Bocvane, Kenije, Južne Afrike, Tanzanije i Zambije, a očekuje se da će prekogranični turizam s divljim životinjama biti uspješna formula za razvoj.⁶ Cesta i željezničke mreže na kontinentalnom nivou su neadekvatne, kao i na nacionalnoj i regionalnoj razini u mnogim zemljama. Dok su veliki međunarodni događaji, poput FIFA svjetskog nogometnog prvenstva, potaknuli razvoj u Južnoj Africi, druge afričke zemlje imale su daleko manja ulaganja u turističku infrastrukturu. Turizam je visoko koncentriran u nekoliko destinacija: Južna Afrika (29%) i Maroko (22%) doprinose oko polovice ukupnog broja međunarodnih dolazaka. Regija je 2012. godine primila 52,4 milijuna turista (gotovo dvostruko nego 2000.), te najnovije prognoze UNWTO-a predviđaju da će se dolasci povećati sa 85 milijuna u 2020. godini na 134 milijuna u 2030. Godini. Jedan od svakih 11 radnih mjesta dolazi iz turističke industrije.

3.2. Budućnost afričkog turizma

Buduće mjere olakšavanja turizma trebale bi se usredotočiti na poboljšanje mobilnosti turista kroz ubrzane vizne postupke, prekogranični razvojne projekte i uključivanje zajednice u razvoj turizma. Potencijal afričkog turizma uvelike ovisi i o regionalnom i gospodarskom razvoju i napretkom u zrakoplovnoj tehnologiji, što omogućuje isplativije putovanje, čime se povećava pristup zraku do (i unutar) kontinenta. Iskorištavanje potencijala turizma u Africi kao razvojni alat također zahtijeva obrazovanje i osposobljavanje za pružanje kvalitetne turističke usluge. Izgledi za rast srednje klase zbog širokog ekonomskog rasta podupire izgleda za regionalni rast temeljen na međuafričkom turizmu. Zabrinutost zbog održivosti u turizmu zahtijevaju dodatna istraživanja u pogledu upravljanja rasta turizma u Africi, ali u isto vrijeme ublažavanje njegovih potencijalno negativnih utjecaja. Prema podacima Svjetske turističke organizacije, u bliskoj budućnosti u Africi će doći do ogromnog povećanja broja dolazaka turista sa 50 na 130 milijuna. Afričke zemlje

---

⁶ Hottola, P., ed. 2009 Tourism Strategies and Local Responses in Southern Africa. Wallingford: CABI.

poduzimaju nekoliko koraka kako bi putovanje po kontinentu učinile lakšim, sigurnijim i modernijim.

Afriku su progonila pitanja koja umanjuju turizam u regiji. Kriza ebole od 2014. do 2015. godine unijela je strah u putnike koji su putovali na kontinent, unatoč činjenici da je epidemija bila samo u zapadnoj Africi. Štoviše, politički nemiri u Egiptu i Tunisu obeshrabrili su turiste da posjete Afriku. No, Afrika se sprema postati sljedeća velika destinacija. To su pozitivno prihvatili zračni prijevoznici koji proširuju letove u regiji i hotelski brendovi koji se pojavljuju na ključnim tržištima. Afrički hotelski sektor na dobrom je putu i procvat će doživjeti u sljedećih pet godina. Prema najnovijem izvješću PricewaterhouseCoopers (PwC), potencijalni rast hotelskog sektora u regiji posljedica je povećanja broja stranih i domaćih putnika, kao i širenja različitih hotelskih marki. PwC predviđa da će prihod od hotelskih soba za pet tržišta - Južnoj Africi, Nigeriji, Mauricijusu, Keniji i Tanzaniji - porasti za 7,4% na 3,5 milijardi dolara 2022. godine. Turizam na afričkom kontinentu pokazao se otpornim u uvjetima ekonomske i političke nesigurnosti, utjecaja suša i drugih regulatornih promjena. Mogućnosti za ovu industriju su brojne, ali skromnijim tempom. Međutim, postoji i niz izazova s kojima se suočava svaka zemlja. Ovo je industrija koja reagira na najmanju promjenu u političkim, regulatornim, sigurnosnim i održivim pitanjima. Do sada, hotelski i turistički sektor u spomenutim zemljama pokazuju znakove kontinuiranog rasta s kojima se slažu čak i stručnjaci. Turizam će ostati važan pokretač afričkog gospodarstva. Međutim, najmanji poremećaj može imati značajan utjecaj na rast svakog tržišta, stoga je važno da ulagači, hotelski operateri, turistička tijela i vlade nastave surađivati na razvoju ove važne industrije i osigurati njezinu održivost kako bi svi dionici iz nje izvukli najveću korist. Prisutnost jeftinih zračnih prijevoznika olakšava i jeftinije je putovanje Afrikom čak i uz ograničeni proračun. Ova promjena zračnog prometa, za koju su zračni prijevoznici dugo pregovarali, posljedica je sporazuma o "otvorenom nebu" pod nazivom Jedinствeno afričko tržište zračnog prometa 1988. godine, sličnog onom u Europi. Sporazum okončava protekcionističku politiku nacionalnih zračnih prijevoznika u 23 zemlje (otprilike polovica kontinenta), ali većina zemalja tek treba provesti sporazum. Štoviše, poboljšani propisi o vizama čine većinu afričkih zemalja pristupačnim za putnike. Neke zemlje nude vizu po dolasku, a druge zahtijevaju dugo čekanje na obradu vize putem konzulata ili veleposlanstva. Afrika već dugo ima uspjeha u turizmu i mnoge zemlje ovise o svojim turističkim djelatnostima. Trenutno, umjesto da ograniči turiste na safari putovanje ili putovanje

pustinjom, Afrika se repositionira na turističkom tržištu čineći ga pristupačnijim i nudeći raznolike aktivnosti i iskustva putnicima.⁷

---

⁷ www.traveldailymedia.com; Why the future of African tourism looks brighter, 2018.

4. KENIJA

Kenija je država u istočnoj Africi, te se nalazi u ekvatorskom području. Pripada najstarije naseljenim područjima na Zemlji. Na jugozapadu se nalazi Viktorijino jezero, drugo najveće slatkovodno jezero na svijetu. Najrazvijenije grane gospodarstva u Keniji su poljoprivreda i turizam. Izvoze kavu i čaj, a najveći izvor strane valute su turistički posjeti nacionalnim parkovima i rezervatima (najpoznatiji je Masai Mara koji graniči sa Serengetijem u Tanzaniji). Četiri desetljeća između 1900. i 1939. postala su ključna faza u razvoju safari turizma u Keniji. Tijekom tog vremena, safari turizam postao je vodeći sektor regionalne ekonomije i donio je visoko razvijenu trgovačku i organizacijsku infrastrukturu koja je postavila temelje modernog turizma divljih životinja u Keniji. Kenijski divlji svijet i jedinstveni krajolici privukli su rast ekoturizma, a velik dio njezinog gospodarstva sada se prvenstveno održava stranim prihodima od turizma, uzrokujući bezbroj pozitivnih i negativnih utjecaja na njegovu kulturu, ekosustave i način života lokalnog stanovništva.

Pozitivni učinci - umjesto da slobodno vrijeme provode unutar odmarališta, ekoturisti imaju "stvarnije" iskustvo i mogu bolje cijeniti svjetske prirodne resurse, krajolike i divlje životinje. Ekoturizam je također utjecao na tvrtke poput hotela i odsjeka da budu ekološki savjesniji u smislu recikliranja i pružanja ekološki prihvatljivih proizvoda. Osim što u velikoj mjeri potiče gospodarstvo u zemljama domaćinima sa stranom valutom, turizam pruža nove mogućnosti zapošljavanja mještana, poput vodiča, izrade i prodaje suvenira, usluga hrane i kulturnih priredbi, što zauzvrat pomaže smanjiti potrebu ljudi da se počnu baviti krivolovom. Također, izgradnja novih zdravstvenih ustanova, čistijih izvora vode, novih cesta i električne energije za smještaj turista istovremeno osigurava viši životni standard i lokalnim zajednicama. Ekoturizam pomaže u očuvanju ekološkog identiteta i biološke raznolikosti zemlje pružajući ekonomsku želju za očuvanjem zavičaja i divljih životinja u obliku rezervata i parkova za igru, koji pomažu u zaštiti ugroženih vrsta. Prihod od pristojbi za parkove, safari tura, naknadi za kampove, te lokalnih poreza često doprinose i očuvanju. Umjesto brzog rješavanja novčanih donacija ili dijeljenja, ekoturizam potencijalno nudi dugoročnije rješenje za siromaštvo.

Negativni učinci - s porastom turizma i naknadnim priljevom ekonomskih prilika u Keniji dolazi i do postupne destrukcije njezinog okoliša i samih ekosustava koji su navodno očuvani kao glavne turističke atrakcije. Sama izgradnja rezervata divljih životinja kao sredstva za očuvanje biološke raznolikosti okoliša je nelogična jer uključuje postojanje uništenja tog netaknutog područja. Krčenje šuma je negativan utjecaj koji se događa u procesu izgradnje područja divljih životinja i raznih smještajnih kapaciteta potrebnih turistima, poput smještaja, kampova, cesta za safari obilaske, vanjskih kuća, ogrjevnog drveta itd. Ovo krčenje šuma ne samo da dovodi do gubitka izvorne flore, ali također uzrokuje dramatičan gubitak staništa za životinjske vrste, što rezultira brojnim komplikacijama jer bez svog prirodnog staništa, životinje su prisiljene u okolna područja. Nedostatak obuke vodiča i nedostatak etike i smjernica za turiste doprinosi mnogim negativnim utjecajima koje je ekoturizam imao na okoliš Kenije. Tako je u jednom danu u nacionalnom parku Maasai Mara moglo biti do 200 vozila vodiča koja su prevozila do 700 turista u i izvan parka. Osim mikro učinaka ekoturizma na izvornu ekologiju Kenije, makro učinci povećane prisutnosti ljudi u ruralnim područjima značajno doprinose klimatskim promjenama. Na primjer, povećani zračni promet, povećani prometni zastoji, ispušni plinovi sa safari tura i obilasci balonom na vrući zrak doprinose zagađenju zraka. Mjere opreza pri odlaganju otpada često se ne postavljaju, a višak otpadnih voda baca se na ispašu stoke ili u rijeke, što rezultira zagađenom pitkom vodom. Iako je ekoturizam nesumnjivo 'zeleniji' pristup turizmu, njime se ipak treba upravljati ako želi biti održiv i imati minimalan utjecaj na životinje, ekosustave i okoliš u cjelini.⁸

4.1. Prihodi od turizma

Pandemija COVID-19 snažno je pogodila turistički sektor u Keniji. Prihodi su pali za 80% s obzirom na 2019. godinu. Od siječnja do listopada 2020. godine, industrija je zaradila oko 37 milijardi kenijskih šilinga, što je približno 338 milijuna američkih dolara. Vrijednost je predstavljala gubitak od 110 milijardi kenijskih šilinga ili milijardu američkih dolara, budući da je predviđena zarada za isto razdoblje bila 147 milijardi kenijskih šilinga, tj. 1,3 milijarde američkih dolara.⁹ Štoviše, kriza koronavirusa prekinula je trend rasta koji je posljednjih godina zabilježen u Keniji.

---

⁸ En.wikipedia.org.;Tourism in Kenya

⁹ Statista.com; Contribution of travel and tourism to Gross Domestic Product (GDP) in Kenya from 2009 to 2020; 2021.

Podaci Ministarstva turizma pokazuju da turistički sektor izravno doprinosi 4,4% bruto domaćeg proizvoda (BDP-a). Od safarija u Maasai Mari i drugih svjetskih rezervata divljih životinja do odmora na netaknutim plažama Indijskog oceana, kenijska turistička industrija doprinosi 10% gospodarske proizvodnje i zapošljava više od 2 milijuna ljudi.

4.2. Turizam nakon Covid-19

Kenijska vlada pokušava potaknuti povjerenje turista u zemlju nakon pandemije. Čini se malo vjerojatnim da će se ikada vratiti na razinu prije pandemije, no polako raste. Uvođenje letova iz Europe prema Keniji signaliziralo je sve veće povjerenje turista u odredište u pogledu spremnosti na sprečavanje COVID-19. Parkovi diljem Kenije sada su puni turista koji sudjeluju u aktivnostima poput jahanja balona s toplim zrakom dok gledaju krda slonova, a hoteli i druge ugostiteljske industrije koje su poslale radnike kući zbog ekonomskih učinaka pandemije ponovno zapošljavaju.

4.3. Nacionalni parkovi

Kenijski nacionalni parkovi i rezervati divljači okosnica su turističke industrije te zemlje, a promatranje divljih životinja i safari turizam značajni su generatori prihoda i deviza. Proglašenje pionirskih nacionalnih parkova u Keniji sredinom 20. stoljeća slijedilo je kolonijalnu praksu „isključivanja“ i „podijeli pa vladaj“ koja je omalovažila lokalne zajednice u procesima donošenja odluka i pokretanju turističkih programa i inicijativa za očuvanje divljih životinja. Politike i programi koje podržava Vlada usmjereni su na zaštitu divljih životinja i promicanje safari turizma također su naglasili sukobe između ljudi i divljih životinja i doprinijeli gubitku vrsta i uništavanju staništa.

Nacionalni park Tsavo čine dva odvojena parka: istočni i zapadni Tsavo. Smješteni su u obalnoj regiji Kenije između glavnog grada Nairobija i grada Mombase. Ovaj nacionalni park je među najvećima na svijetu, a najstariji je u Keniji, te čini najveće zaštićeno područje. Vrvi raznovrsnim i bogatim životinjskim svijetom i zapanjujućom prirodom i krajolicima. U parku postoji preko 500 vrsta ptica, velika krda slonova, žirafe, bivoli, dvije vrste zebri, antilope, gazele, vodenkonji, krokodili, lavovi, gepardi, leopardi, nosorozi...i jos mnogo drugih raznih životinja. Nešto veći istočni Tsavo je uglavnom ravan, sa suhim ravnicama preko kojih teče rijeka Galana.

Ostale značajke uključuju visoravan Yatta Plateau (najveći protok lave na svijetu) i Lugard slapove. Zapadni Tsavo planinski je i vlažniji od istočnog zbog mnogih močvara, jezera Jipe i izvora vode Mzima. Poznat je po životu ptica i po velikim sisavcima, na primjer crni nosorog, bivol, slon, leopard, nilski konj i masajski lav, a također postoje i druge manje životinje koje se mogu uočiti u parku. Neke od prirodnih obilježja koja se također mogu naći u parku su: stijena Mudanda, brana Aruba, i utočište crnih nosoroga ekstremno ugroženih krivolovom.

Nacionalni park Maasai Mara utemeljen je 1948. godine kao svetište divljih životinja, a od tada je postao veći. Namijenjen je za zaštitu životinja na savani Serengeti, te je ujedno i nastavak nacionalnog parka Serengeti. Ime je dobio po Maasai ljudima koji žive u sklopu parka. Jedan je od najpoznatijih i najvažnijih područja za zaštitu divljeg života i divljine u Africi. Globalno je poznat po izuzetno velikoj populaciji lavova, leoparda i geparda, te godišnjim migracijama zebri, gazela i divljih životinja svake godine od srpnja do listopada, poznata kao Velika migracija koja spada u 7 prirodnih afričkih čuda. U parku se još mogu vidjeti antilope, impale, žirafe, slonovi, pa čak i dugouha lisica. Populacija crnih nosoroga bila je prilično brojna do 1960. godine, ali je znatno smanjena krivolovom 1970-ih i početkom 1980-ih, spustivši se na svega 15 jedinki. Brojevi se polako povećavaju, ali broj jedinki je još uvijek bio mali broj, tek 23, koliko ih se procjenjuje u 1999. godini. Maasai Mara jedino je zaštićeno područje u Keniji s autohtonom populacijom crnih nosoroga, na koju ne utječu premještaji, a zbog svoje veličine može podržati jednu od najvećih populacija u Africi. U rezervatu ima mnogo velikih zvijeri. Lavovi su najdominantniji i ovdje ih ima u velikom broju. Pjegave hijene još su jedan obilan mesojed, a često će se natjecati s lavovima za hranu. Leopardi se nalaze bilo gdje u rezervatu gdje ima drveća na koje mogu pobjeći. Gepardi se također u velikom broju nalaze na otvorenoj savani, u lovu na gazele i gnue. Afrički divlji psi su prilično rijetki zbog raširenog prenošenja bolesti poput pseće kuge i velike konkurencije s lavovima, koji često mogu desetkovati njihovu populaciju. Njihovi čopori također puno lutaju i putuju na velike daljine ravnica, što ih čini teškim za praćenje. Manji mesojedi koji se izravno ne natječu uključuju afričke zlatne vukove, šakale s crnim leđima, afričke prugaste lasice, karakale, servale, jazavce, afričke divlje mačke, šakale s bočnim prugama, lisice s ušima šišmiša, zorele, afričke cibetke, genete, nekoliko vrsta mungosa i vidre. U parku je identificirano više od 470 vrsta ptica, od kojih mnoge migriraju, s gotovo

60 vrsta grabljivica. Ptice koje ovo područje nazivaju domom barem dio godine uključuju: supove, rode marabu, sekretare, kljunorošce, okrunjene ždralove, nojeve, kukmaste orlove, afričke pigmejske sokole i valjak s lila prsima, koji je nacionalna ptica Kenije.

Nacionalni park Amboseli, nekad Maasai Amboseli Game Reserve, nalazi se u okrugu Kajiado. Park je dio ekosustava koji se širi preko granice Kenija-Tanzanija. Lokalni ljudi uglavnom su Maasai, ali se ljudi iz drugih dijelova zemlje naseljavaju tamo privučeni uspješnim turističkim gospodarstvom i intenzivnom poljoprivredom uz sustav močvare koji čine ovu površinu s niskom količinom oborina jedan od najboljih iskustava za promatranje divljih životinja na svijetu s 400 vrsta ptica i 47 vrsta raptora. Oko 240 km od glavnog grada Nairobija, Nacionalni park Amboseli drugi je najpopularniji nacionalni park u Keniji nakon nacionalnog rezervata Maasai Mara. 1906. godine izdvojen je kao Južni rezervat za Maasai-e, ali je vraćen pod lokalnu kontrolu kao rezervat divljači 1948. godine. Nacionalnim parkom proglašen je 1974. godine kako bi zaštitio jezgru ovog jedinstvenog ekosustava, a proglašen je UNESCO-om 1991. godine. Park je poznat po tome što je najbolje mjesto na svijetu za slobodno približavanje slonovima. Ostale atrakcije parka uključuju prilike za susret s Maasai plemenom i posjet Maasai selu. Park također ima pogled na planinu Kilimanjaro, najvišu samostojeću planinu na svijetu. U Amboseliju se nalazio Echo, možda najstraženiji slon na svijetu, i tema mnogih knjiga i dokumentarnih filmova, koju je gotovo četiri desetljeća pratila američka konzervatorica dr. Cynthia Moss. Echo je umrla 2009. kada je imala oko 60 godina. Nacionalni park Amboseli nudi neke od najboljih prilika za razgledavanje afričkih divljih životinja jer je vegetacija rijetka zbog dugih, suhih mjeseci. Zaštićeno područje dom je afričkog grmskog slona, rta bivola, impale, lava, geparda, pjegava hijena, žirafa Masai, Grantova zebra i plavi gnu. Javljaju se i mnoštvo velikih i malih ptica. Park ima nekoliko pravila za zaštitu divljih životinja: nikada ne izlaziti iz vozila, osim na određenim mjestima; ne uznemiravati životinje na bilo koji način; uvijek se držati staza; nema terenske vožnje; i uvijek dati životinjama prednost. Ceste u Amboseliju imaju rastresitu površinu vulkanskog tla koja je prašnjava u sušnoj sezoni i neprohodna u mokroj sezoni.

5. TANZANIJA

Savezna Republika Tanzanija nalazi se na istoku Afrike. Nastala je 1964.godine, spajanjem Tanganjike i Zanzibara, koje su prijašnjih godina stekle neovisnost od Velike Britanije. Država je kasnije preimenovana u Tanzaniju. Ujedno je i jedna od najsiriomašnjih država svijeta. Ekonomija znatno ovisi o poljoprivredi, koja daje polovicu GDP-a, zapošljava 90% radne snage, te ima 85% izvoza. Industrija je većinom ograničena na preradu poljoprivrednih proizvoda i jednostavniju robu široke potrošnje. Tanzanija ima bogate prirodne resurse poput nalazišta zlata, te nacionalne parkove koji još uvijek nisu razvijeni. Tanzanija sadrži neka od najvećih svjetskih prirodnih čuda. Nakon velikih reformi u vanjskoj turističkoj politici sredinom 1980-ih, turizam se povećao i postao drugi vodeći devizni zarađivač u zemlji. Tanzanija je manje razvijena nacija od svojih istočnoafričkih susjeda i nastoji ponuditi turističko iskustvo niske gustoće, visoke kvalitete i visokih cijena. Brojni nedostaci prisutni su u turističkom proizvodu. Nedostatak infrastrukture, istreniranog osoblja, te pravni i regulatorni okvir predstavljaju ozbiljne izazove za pružanje vrhunske kvalitete usluga. Osim nedostatka marketinga i promocije, turistička industrija nije se uspjela diverzificirati u područja izvan divljih životinja, poput kulture i turizma na plaži. Slijedom toga, većina posjetitelja tretira Tanzaniju kao dodatak svom kenijskom safariju. Tanzanija, međutim, ide prema razvoju infrastrukture potrebne za zauzimanje svoje tržišne niše. Pažljivim planiranjem i upravljanjem Tanzanija ima ogroman potencijal za razvoj raznolike i održive turističke industrije.

5.1. Prihodi od turizma

Tanzanijski turizam primarni je devizni "zarađivač" u zemlji koji je ostvario 2,4 milijarde dolara u 2018. u odnosu na 2,2 milijarde dolara u 2017., što je povećanje od 9,1%. Prihodi od turizma u Tanzaniji dosegli su 2,43 milijarde dolara u 2018. godini, što je za 11% više u odnosu na 2,19 milijardi dolara u 2017. Međunarodni turistički dolasci dosegli su 1,4 milijuna u 2018. godinu u odnosu na 1,3 milijuna u 2017. i 754 tisuće u 2010. Europa je imala najveći udio dolazaka 2017., a slijede Azija i Pacifik, Amerika, Afrika i Bliski istok. Stopa popunjenosti hotela u Tanzaniji procijenjena je na 53,8% u prosincu 2019. u odnosu na 44,9% u prosincu 2018.¹⁰ Turizam je "kamen

---

¹⁰ Tanzaniainvest.com; 2021.

temeljac” u gospodarstvu zemlje, doprinosi oko 17,2% BDP -u i 25% deviznog prihoda. Prema vladinim podacima dolasci turista u 2020. pali su na 616.491, s 1,5 milijuna u 2019. godini, dok je zarada dodatno pala na 795,8 milijuna dolara u svibnju 2021. Iako ovaj sektor nudi izgled za rast, otvaranje novih radnih mjesta, povećanje devizne zarade i proširenje porezne osnovice za financiranje razvojnih rashoda, ovaj potencijal nije iskorišten za poticanje budućih ulaganja. Nedavno izvješće Svjetske banke pod nazivom Transformacija turizma: prema održivom, otpornom i inkluzivnom sektoru pokazalo je da su turističke aktivnosti naglo pale 2020. godine uzrokujući gubitak radnih mjesta i zatvaranje poduzeća. Pandemija je osakatila poslovne sektore, uključujući turizam i proizvodnju, te je jako utjecala na tržište rada u zemlji.¹¹

5.2. Turizam nakon Covid-19

Prije izbijanja pandemije koronavirusa sredinom ožujka 2020., turisti su se okupljali kako bi kupili afrička umjetnička djela i rezbarije. Međutim, obrtnici sada doživljavaju ozbiljnu novčanu krizu zbog stalnog smanjenja protoka kupaca. Rezbareri, od kojih je većina ostala bez sredstava za život, proizvode predmete koji se uglavnom smatraju nebitnima, što objašnjava zašto njihov pogoršavajući položaj ne privlači pažnju. Od kolovoza 2020. turizam u Tanzaniji otvoren je za poslovanje, iako su na snazi pojačane sigurnosne mjere za zaštitu osoblja i putnika, a za putnike ne postoji obvezna 14-dnevna izolacija ili karantena.

5.3. Nacionalni parkovi

Nacionalni park Serengeti jedan je od prvih mjesta koja su uvrštena na UNESCO-v popis svjetske baštine kada su se delegati Ujedinjenih naroda sastali u Stockholmu 1981.godine, punih 30 godina nakon što je osnovan. Krajem 50-ih godina prošlog stoljeća ovo područje bilo je prepoznato kao jedinstveni ekosustav, dajući na uvid kako prirodni svijet funkcionira i pokazuje nam koliko su ekosustavi zapravo dinamični. Danas većina posjetitelja ovdje dolazi s jednim ciljem: svjedočiti milijunima gnua, zebra, gazela i ostalih divljih životinja koje obitavaju na tim prostorima. Dok su drugi poznati parkovi divljih životinja ograđeni, Serengeti je zaštićen, ali neograđen, dajući životinjama dovoljno prostora za povratak, ono što čine već milijunima godina. Park je osnovan 1930. godine kao rezervat za divljač u

---

¹¹ aa.com.tr; Coronavirus batters Tanzania's tourism; 2021.

kojem su bile dopuštene sportske lovne aktivnosti do 1937. godine, nakon čega su zaustavljene sve lovne aktivnosti. Sjedište parka smješteno je na rubu kratera Ngorongoro. Najstariji park Tanzanije je jednostavno odredište za safarije – ima kampove i kućice za sve ukuse i proračune, Big Five igre i uzbudljive šetnje grmljima, a može se krenuti i na krstarenje jezerom Tagalala da bi se približilo krokodilima i vodenkonjima. Smatra se da Serengeti ima najveću populaciju lavova u Africi, dijelom i zbog obilja vrsta plijena. U ovom ekosustavu živi više od 3000 lavova. Od 2005. godine zaštićeno područje smatra se jedinicom za zaštitu lavova, zajedno s nacionalnim rezervatom Maasai Mara i uporištem lavova u istočnoj Africi. Stada afričkih grmskih slonova oporavila su se od malobrojne populacije 1980-ih uzrokovane krivolovom, a do 2014. brojala su preko 5000 jedinki. Također se smanjila populacija afričkih bivola i crnih nosoroga između 1976. i 1996. godine zbog krivolova, ali se do 2008. godine populacija povećala. Gmazovi u Nacionalnom parku Serengeti uključuju nilske krokodile, različite vrste kornjača, nilskog varana, kameleona, afričkog pitona, crnu mambu, kobru s crnim vratom i afričku ljuticu.

Nacionalni park Ngorongoro je kaldera ugaslog vulkana u pokrajini Arusha, te zajedno sa parkom Serengeti čini zaštićeno područje od 1951. godine, a od 1979. godine ovo područje je upisano na UNESCO-v popis mjesta svjetske baštine u Africi zbog zaštite njegove jedinstvene bioraznolikosti mnogih ugroženih životinjskih vrsta. Uz njega se nalaze rezervat Maswa i park prirode Maasai Mara u kojem je lov dozvoljen, a postoji mogućnost obilaska balonom. Oko 25.000 velikih životinja, uglavnom kopitara, žive u krateru. Mogu se vidjeti: crni nosorog, afrički bufalo, vodenkonj, gazele, plave svinje i mnoge druge životinje. U ovom nacionalnom parku nema žirafa, impali, krokodila, geparda, divljih pasa, leoparda i još nekih vrsta koje su tipične na safariju. Veliko jezero Magadi na jugozapadu kratera, često naseljavaju tisuće uglavnom manjih flamingosa. Nuspojama kratera kao prirodnog zatvora je da je populacija lavova značajno samooplodna. To je zbog vrlo male količine novih krvnih linija koje ulaze u lokalni genski fond, jer vrlo malo migrirajućih muških lavova ulazi u krater izvana. Oni koji uđu u krater često su spriječeni da doprinesu genskom fondu jer muški lavovi iz kratera protjeruju bilo koje vanjske konkurente. U zaštićenom području Ngorongoro živi zdrava populacija većine vrsta divljih životinja. Područje jezera Ndutu na zapadu područja za zaštitu ima posebno jaku populaciju geparda i lavova. Godišnja migracija kopitara prolazi kroz područje zaštite prirode Ngorongoro,

s 1,7 milijuna gnua, 260 tisuća zebra i 470 tisuća gazela krećući se prema jugu u to područje u prosincu, a prema sjeveru u lipnju. Ovo se kretanje sezonski mijenja s kišama, ali migracija prelazi gotovo cijele ravnice u potrazi za hranom.

Jedan od najudaljenijih i čarobnijih nacionalnih parkova u Tanzaniji, Ruaha je Afrika kakva je nekada bila – netaknuta od strane ljudi s najmanjim posjetama turista, čak i u vrhuncu sezone. Ali oni koji to čine daleko su nagrađeni promatranjem žestokih grabežljivaca, uključujući lavove i hijene, kao i golema krda slonova koji napreduju u ovoj golemoj divljini. Dodavanjem Rezervata za divljač Usangu i drugih važnih močvara u park 2008. godine povećala se njegova veličina, čineći ga najvećim zaštićenim područjem u Tanzaniji, kao i u istočnoj Africi. Dio je ekosustava Rungwa-Kizigo-Muhesi koji uključuje Rezervat divljači Rungwa, Rezervate divljači Kizigo i Muhesi, te područje upravljanja divljinom Mbomipa. Ime parka izvedeno je iz rijeke Great Ruaha, koja teče duž njene jugoistočne margine i u središtu je promatranja igara. Do parka se automobilom može doći zemljanim putem od Iringe, a postoje dva uzletišta - uzletišta Msembe u Msembeu (sjedište parka) i uzletišta Jongomeru, u blizini Jongomeru Ranger Posta. U parku je identificirano više od 571 vrsta ptica. Među rezidencijalnim vrstama su kljunorošci. Ostale zapažene životinje pronađene u ovom parku su istočnoafrički gepard i lav, afrički leopard i divlji pas, pjegava hijena, žirafa, nilski konj, afrički bivol i antilopa od sablea. Od 2005. godine zaštićeno područje smatra se jedinicom za zaštitu lavova. Park je prije bio poznat po velikoj populaciji slonova. U ekosustavu Ruaha-Rungwa 2009. brojao je 34 tisuće, prije nego što se 2015. smanjio na samo 15.836. U veljači 2018. pronađeni su leševi 6 lavova i 74 strvinara pod pretpostavkom da su otrovani. Ruaha je sada najveći nacionalni park Tanzanije i nudi izvrsno promatranje divljih životinja. Naročito je dobar za uočavanje grabežljivaca, uključujući vrlo velika krda lavova i ugroženog divljeg psa. Slonovi i velika raznolikost vrsta antilopa još su jedna velika privlačnost parka. Također ima izvanrednu privlačnost divljine, s ograničenim ekskluzivnim luksuznim kampovima. Prednosti ovog parka su vrhunski prikaz divljih životinja u sušnoj sezoni, dostupne šetnje s vodičem, izvrsno za uočavanje grabežljivaca, uključujući velika krda lavova, jedno od najboljih mjesta u istočnoj Africi za susret s divljim psima, neobične vrste antilopa poput većeg kudua, roan i sable, vrlo ekskluzivno i nema gužve, balonski safari od sredine lipnja do listopada. Nedostatci:

relativno udaljeno i vrlo je malo opcija za budžet, životinje su raštrkane tijekom sezone vlage, većina je lodga zatvorena od ožujka do svibnja.

Tako nazvani jer su ove vrste najteže i najopasnije za lov, "velikih pet" se sastoje od afričkog slona, afričkog leoparda, Cape bivola, crnog nosoroga i afričkog lava. Ove veličanstvene vrste mogu se vidjeti u odredištima kao što su Kenija, Tanzanija i Bocvana, kao i u nekim manje priznatim mjestima poput Zambije i Zimbabvea. Vidjeti "velikih pet" je neophodno za svakog zaljubljenika u divlje životinje. Slon - toliko velik i graciozan, lav - veličanstven i moćan, leopard - lijep i prilično nespretniji nego što mislite. Zatim Cape bivol i crni nosorog, naizgled inteligentniji od svojih godina.

6. JUŽNOAFRIČKA REPUBLIKA

Država na jugu afričkog kontinenta, na obalama Atlantskog i Indijskog oceana. Južnoafrička Republika gospodarski je najrazvijenija zemlja na afričkom kontinentu. Velike izvozne prihode donosi rudarstvo i proizvodnja zlata, platine i kroma po kojima zauzima prvo mjesto u svijetu. Najrazvijenija područja smještena su u okolici pet gradova: Cape Town, Port Elizabet, Durban, Pretorija i Johannesburga. Izvan ovih područja, gospodarstvo je slabije razvijeno i siromaštvo još uvijek prevladava unatoč vladinim naporima za ekonomskim razvojem.. Južna Afrika koristila je ekoturizam za održavanje i poboljšanje svoje ogromne biološke raznolikosti, kao i za jačanje gospodarstva. Turizam je četvrti najveći generator deviza u Južnoj Africi, a ekoturizam je ideja poticanja posjetitelja uz promicanje i podršku biološke raznolikosti zemlje. Južna Afrika sadrži mnogo biološke raznolikosti, pa je ekoturizam način na koji zemlja može imati koristi od divljih životinja na nezakonit i legalan način, za razliku od ilegalnih aktivnosti poput krivolova i krijumčarenja radi međunarodne trgovine divljim životinjama.

6.1. Prihodi od turizma

Prihod od turizma dosegao je 144 milijuna dolara u lipnju 2021. u usporedbi sa 113 milijuna dolara u prethodnom mjesecu. U lipnju 2010. godine prihodi su dosegli rekordni maksimum sa 425 milijuna dolara, a rekordno nizak prihod od samo 3 milijuna dolara bio je u travnju 2020. godine.

Prema izvješću Turizma iz 2020. godine koje je objavila Statistika Južne Afrike, dolazak stranih državljana pao je za 71% sa nešto više od 15,8 milijuna u 2019. na manje od 5 milijuna u 2020. Očigledno je da je pandemija COVID-19 prilično teško utjecala na turističku industriju diljem svijeta i u Južnoj Africi, uglavnom zbog lockdown-a i ograničenja putovanja koja su nametnuta.

Prema izvješću, ukupan broj putnika (dolazaka i odlazaka) smanjio se za 71,0% između 2019. i 2020. Ukupan broj putnika smanjio se za 50,7% u razdoblju od 15 godina sa gotovo 24,6 milijuna zabilježenih putnika 2006. na 12,1 milijun putnika zabilježenih u 2020. godini. Izravni doprinos sektora turizma BDP -u iznosio je 130,1 milijardu randa u 2018. godini i činio je gotovo 3% izravnog doprinosa BDP -u.

6.2. Turizam nakon Covid-19

Turističke organizacije moraju biti svjesne utjecaja zdravstvenog rizika na percepciju i namjere turista. Turisti će vjerojatno osjećati da je dom sigurniji od inozemstva, što bi bilo dobro za domaći turizam. Štoviše, mjere poput obaveznog nošenja maski, dezinfekcije, socijalne distance, digitalizacije nekih uslužnih procesa i promicanja cijepljenja bit će od velike važnosti za oporavak i promicanje domaćeg turizma. Praktičari turizma moraju smisliti način na koji će se mjeriti ponuda i potražnja. To može uključivati inovacije proizvoda i reforme cijena kako bi zadovoljile potrebe domaćih turista i bile u skladu s novim turističkim zahtjevima.

6.3. Nacionalni parkovi

Nacionalni park Kruger nalazi se na sjeveroistoku Južne Afrike i jedan je od najvećih afričkih rezervata pun životinja. Planine, grmlja i tropske šume dio su ovog parka u kojima se mogu vidjeti velikih 5, ali i brojni lešinari te orlovi. Sada je dio velikog prekograničnog parka Limpopo, mirnog parka koji povezuje Nacionalni park Kruger s Nacionalnim parkom Gonarezhou u Zimbabveu i Nacionalnim parkom Limpopo u Mozambiku. U Nacionalnom parku Kruger poznata su gotovo 254 mjesta kulturne baštine, uključujući gotovo 130 zabilježenih mjesta kamene umjetnosti. Također je pronađeno više od 300 arheoloških nalazišta čovjeka kamenog doba. Mogućnost turizma prvi je put postavljena u službenom izvješću 1918. godine. Povjerenstvo, koje je također stavilo značajan naglasak na moguće spajanje dvaju rezervata i proglašavajući ga nacionalnim parkom, jasno je stavilo do znanja da je primarni cilj dva rezervata očuvanje prirode. Razvoj turističkih objekata također bi se mogao razmotriti, jer ne bi nužno bio u suprotnosti s primarnim ciljem. Kao motivacija za ovo gledište, naglasak je stavljen na obrazovne i istraživačke mogućnosti koje su rezervati nudili, a s tim u vezi posebno na priliku da se široj javnosti ponudi da vidi prirodu u netaknutom stanju.

Park ima devet glavnih vrata koja omogućavaju ulaz u različite kampove koji nude bungalove i vikendice, idealne za obitelji i grupe koje žele smještaj s opremom za kuhanje. U kampovima postoje razni sadržaji poput centra za prvu pomoć, trgovinu, restoran, suvenirnicu, samoposlužnu kafeteriju i benzinsku postaju. U okolici postoje i druge nevjerojatne aktivnosti koje će poboljšati iskustvo. Za obitelji s

djecom postoji nevjerojatni dječji safari sa slonovima, a za ostale postoji mogućnost veličanstvenog leta balonom na vrući zrak. To su prava iskustva koja se dogode jednom u životu! Ostale mogućnosti uključuju jahanje, spa tretmani i golf. Također se može vidjeti što se radi na osnovnoj razini za opstanak afričkih divljih životinja u centrima za rehabilitaciju, uzgoj i ugrožene vrste. Neke od prirodnih/kulturnih obilježja koja se nalaze u parku su Muzej slonova Letaba, staza Jock of the Bushveld (poznata knjiga južnoafričkog pisca Sir Percy Fitzpatrick-a u kojoj se opisuje avantura mladića sa njegovim psom Jock-om, koji je postao jedan od južnoafričkih omiljenih pasa), ruševine Albasini i Masorini, memorijalna knjižnica Stevenson Hamilton, te arheološko nalazište Thulamela.

Nacionalni park Addo Elephant je raznolik park za očuvanje divljih životinja smješten u blizini luke Elizabeth u Južnoj Africi i jedan je od 19 nacionalnih parkova u zemlji. Trenutno je treći po veličini nakon nacionalnog parka Kruger i Kgalagadi Transfrontier Park. Ekspanzija će značiti ne samo da će park sadržavati pet od južnoafričkih sedam glavnih vegetacijskih zona, ali i da će to biti jedini park u svijetu koji će biti dom Afričkih „velikih 7” (slonovima, nosorozima, lavovima, bivolima, leopardima, kitovima i velikim bijelim psinama) u njihovom prirodnom staništu. To je učinio širenjem obale od ušća rijeke Sundays prema Aleksandriji i dodavanjem morskog rezervata u moru koji uključuje otok St. Croix i Ptičji otok, oba neophodna uzgajališta pingvina. St. Croix ima najveću koloniju afričkih pingvina na svijetu. Addo je dom jedne od najgušćih populacija afričkih slonova na zemlji, otprilike 550 njih. Jednom su lutali čitavim kontinentom. Do 1979. godine ostalo je samo 1,3 milijuna afričkih slonova, a 1989. dodani su na međunarodni popis najugroženijih vrsta, a ostalo ih je samo šesnaest na području Velikog Adda. Noćenje izvan sezone je još bolje, jer kad se buka dnevnih posjetitelja stiša, pojilište postaje tiho i mirno. Igre uz vodiča uz izlazak sunca, zalazak sunca i noću pružaju više šansi za razgledavanje ostatka Velikih 5, a ako postoji želja za gledanjem iz udobnosti vlastitog automobila, vodiči su dostupni u usluzi "hop-on". Poznato je da slonovi dolaze na nekoliko metara od automobila posjetitelja. U rezervatu su četiri mogućnosti smještaja - glavni kamp za odmor Addo, kamp za odmor Matyholweni, kamp Narina smješten u grmlju i kamp sa šatorima Spekboom. Noću u blizini kampa mogu se čuti hijene i lavovi, a glavni kamp za odmor posebno gleda na vodenu rupu s podzemnim vidikovcem koji posjetitelje dovodi blizu slonova. Planinarske staze u rezervatu uključuju pješačku

stazu Aleksandrija - dvodnevna staza od 36 km u dijelu parka Woody Cape, staza Tree Dassie - sedmodnevna šetnja, planinske staze Zuurberg dužine od 2,4 do 8 km i Discovery Trail kroz ekosustav gustiša Albany. Da bi se došlo do obalnog područja parka, treba se krenuti do ušća rijeke Sundays u blizini Colchestera ili do ureda čuvara Woody Cape u blizini Aleksandrije, gdje postoji pješačka staza i šetnica.

Kirstenbosch je važan botanički vrt smješten na istočnom podnožju Table Mountain u Cape Townu. Vrt je jedan od devet nacionalnih botaničkih vrtova koji pokriva pet od šest različitih bioma u Južnoafričkoj Republici i upravlja južnoafričkim nacionalnim institutom za bioraznolikost. Prije 1. rujna 2004. institut je bio poznat kao Nacionalni botanički institut. Kad je Kirstenbosch, najpoznatiji od vrtova, osnovan 1913. godine kako bi sačuvao jedinstvenu floru zemlje, bio je to prvi botanički vrt na svijetu s ovom etikom. Kirstenbosch stavlja snažan naglasak na uzgoj autohtonih biljaka. U vrtu se nalazi veliki konzervatorij Botaničkog društva koji izlaže biljke iz više različitih područja, uključujući savanu, fynbos, karoo i druge. Na otvorenom, fokus je na autohtonim biljkama u regiji Cape, istaknuto od strane spektakularne zbirke proteaza.

7. EKONOMSKI PROBLEMI

Iskustvo je pokazalo da je okoliš divljih životinja u velikom riziku bez jakih aranžmana upravljanja. U mnogim zemljama je očuvanje i održavanje okoliša divljih životinja neadekvatno. Vrhovna revizija Institucije (DRI) mogu utjecati na vlade da donose upravljačke odluke za zaštitu i očuvanje okoliša divljih životinja. Turizam za promatranje divljih životinja je turizam koji se organizira i poduzima radi promatranja divljine i divljih životinja. Ova vrsta turizma je dramatično porasla posljednjih godina. Brzo pretraživanje na Internetu nudi mnogo primjera turističke tvrtke koje ili plasiraju određene ture za promatranje divljih životinja ili promoviraju svoje proizvode ističući promatranje divljih životinja kao neobavezna aktivnost u kojoj mogu uživati njihovi klijenti. Turizam je jedan od najvećih poslovnih sektora u globalnoj ekonomiji, s ekonomskim udjelom od 3,6 bilijuna dolara djelatnost i 8% radnih mjesta širom svijeta. Doprinos turizma divljih životinja ekonomijama zemalja se značajno povećao. Tvrdi se da udio turizma divljih životinja čini 9% globalnog BDP-a u 2011. godini. Iako su divlje životinje vrijedan prirodni resurs koji ljudima donosi niz blagodati, u nekim regijama (npr. Afrika) divlje životinje mogu nanijeti štetu. Ova šteta može biti u smislu napada na ljude i stoku, oštećenja usjeva i druge imovine kao što je infrastruktura i narušavanje mirnog postojanja na lokalnom nivou zajednice koje žive u blizini područja divljih životinja. Povećavanje ljudske populacije sa sobom nosi sve veće zadiranje na stanište divljih životinja (npr. naselja, stočna mjesta, poljoprivredna zemljišta). Sukobi između ljudi i divljih životinja postali su sve češći. Održivi razvoj definira se kao razvoj koji zadovoljava trenutne potrebe bez ugrožavanja sposobnost budućih generacija da zadovolje vlastite potrebe. Održivi turizam je turizam koji postavlja načela održivog razvoja u praksi. Da bi bio održiv, turizam mora pozitivno pridonijeti prirodnom i kulturnom okruženju, generirati koristi za zajednice domaćina, a ne riskirati buduće egzistencije lokalnog stanovništva i nastoje predvidjeti i spriječiti ekonomsku, ekološku, socijalnu i kulturnu degradaciju. Turizam koji uključuje ciljeve očuvanja okoliša i kulture s naglaskom na ekonomskom dobiti za lokalne zajednice činile bi se idealnim za održivi razvoj. Bilo kakva šteta na okoliš prijete zemlji i energiji o kojoj ovisi turizam. U Africi (podaci iz 2011.) turizam u Keniji i Tanzaniji pridonio je 5,7%, 5% i 4% njihovom ukupnom BDP-u. U Tanzaniji su turističke atrakcije divljih životinja raznolike kako bi se poboljšalo iskustvo posjetitelja. Novi proizvodi uključuju safari za pješčenje, vožnju kanuom i noćne igre.

Tadicionalni proizvodi poput dnevnih igara, baloniranje, sportski ribolov, praćenje čimpanzi i planinarstvo su postupno poboljšani. Degradacija okoliša u jednom ili drugom obliku može umanjiti rast turizma. Na primjer, krivolov nosoroga i slonova, kao što je slučaj u Južnoj Africi, na kraju će dovesti da ove vrste izumru. Osim činjenice ovog izumiranja, ekoturizam bi patio (kao i prihod), ne ostavljajući posao lokalnim ljudima koji rade u parkovima. Kontinuirani rast turizma u svijetu i tendencija turizma da slijedi "turistički ciklus" sa stupnjem brzog rasta koji je često teško kontrolirati, znači da se također može očekivati da će se turizam koji promatra divlje životinje nastaviti povećavati. To će vjerojatno dovesti do većeg pritiska na postojeća mjesta za promatranje divljih životinja, njihovu životinjsku populaciju i staništa. To će također dovesti do razvoja aktivnosti promatranja divljih životinja na novim područjima i za nove vrste. Stoga je od vitalnog značaja da vlada, menadžeri zaštite i turističkog sektora nadgledaju učinke turizma na divlje životinje. Takvo praćenje dovest će do boljeg razumijevanja načina na koji turistički sektor djeluje u vezi s promatranjem divljih životinja, omogućava planiranje i upravljanje turizmom tako da ne prelazi prihvatljive granice i pomažu osigurati da turizam neto doprinosi očuvanju. Promatranje divljih životinja može biti održivo samo ako pridonosi očuvanju i opstanku promatranih vrsta i njihovih staništa, pruža koristi lokalnim zajednicama i razvoju zajednice, nudi dobru kvalitetu turizma u skladu s tržišnim očekivanjima i komercijalno je održiv.

Zahtjevi koji su potrebni za postizanje dugoročne održivosti promatranja divljih životinja uključuje interakciju, dugoročni opstanak populacije i staništa, poboljšanje sredstava za život lokalnog stanovništva, uspostavljeni planovi za održivo upravljanje turizmom koji promatra divlje životinje, očuvanje i razvoj zajednice temeljeni na postavljenim granicama prihvatljivih promjena i upravljanje to jest dovoljno fleksibilan da odgovori na promjene u okolnostima. Turizam za promatranje divljih životinja može na tri glavna načina imati štetne učinke na divlje životinje - uzrokujući promjene u njihovom ponašanju, promjene njihove fiziologije ili oštećenja njihovih staništa. Divlje životinje često su posebno osjetljive na učinke poremećaja tijekom razmnožavanja i maloljetničke faze potomstva. Bilo koji poremećaj ponašanja udvaranja i parenja ili kasnije kad se brinu o potomcima, smanjuje se opći uspjeh u uzgoju i stoga predstavlja ozbiljnu prijetnju održavanju populacije i njihov opstanak. Na primjer, ako se mladunci velikih mačaka, poput geparda ili leoparda, odvoje od svojih

majki, ranjive su na grabežljivost. Turisti su često posebno željni promatrati skupine majki i potomaka, stoga je potrebna velika pažnja kako bi se ograničio i kontrolirao svaki turizam oko njih. Turizam za promatranje divljih životinja također može dovesti do oštećenja mjesta i staništa na kojima se promatraju vrste. Jedan dramatičan primjer toga je šteta, o kojoj se obično izvještava, na koraljnim grebenima koje također redovito posjećuju mnogi rekreativni ronjoci. Oštećenje koralja uništava organizme grebena i smanjuje stanište dostupno ribama za mriješčenje i hranjenje. To zauzvrat smanjuje obilje morskog života na tim mjestima i na kraju ih čini manje privlačnim za ronjocce. Glavne mogućnosti upravljanja promatranjem divljih životinja su smanjenje posjećenosti, izmjena posjeta, preusmjeravanje posjeta, i sprječavanje posjeta. Smanjivanje broja posjeta uključuje ograničavanje broja turista kojima je dopušteno da gledaju mjesta u bilo kojem trenutku - to se može učiniti povećanjem naknade za posjet i/ili ograničavanjem vremena tijekom kojeg je gledanja dopušteno. Izmjena posjeta uključuje promjenu načina na koji se provodi promatranje divljih životinja i briefing posjetitelja na primjerenom ponašanju dok promatraju divljinu.

Preusmjeravanje posjeta uključuje razvoj alternativne atrakcije i infrastrukture, poput centara za posjetitelje i interpretacijskog centra i dodatnih mjesta za promatranje divljih životinja na manje osjetljivim mjestima. Sprječavanje posjeta uključuje zatvaranje mjesta za promatranje divljih životinja i pridružena infrastruktura kako bi se zaštitila osjetljiva područja ili za omogućilo održavanje i obnova.

Najveća prednost safari odmora je novac. Ako se želi spasiti naglo opadajući divlji svijet Afrike, kao i osigurati da njihova prirodna staništa ostanu očuvana, to će se morati učiniti novcem. Turistički novac važan su dio gospodarstva većine afričkih zemalja, posebno turizma usredotočenog na promatranje divljih životinja. Zapravo, dio razloga zbog kojih su staništa gorila preživjela onoliko dugo koliko i jesu, jest taj što postoji nacionalni interes da ih se sačuva kako bi se održao protok turističkog novca kroz zemlju. Iako to nije u potpunosti zaustavilo krivolovce, pomoglo je osigurati da zemlje osiguraju odgovarajuće resurse za pokušaj hvatanja i kažnjavanja krivolovaca.

No, postoje i pozitivni učinci. Oni djeluju kroz četiri glavna mehanizma:

- 1) financijski doprinosi (npr. ulaznice, pristojbe za posjetitelje i naknade za licenciranje operatera)

- 2) nefinancijski doprinosi (npr. praćenje ili istraživanje od strane operatora ili turista)
- 3) socijalno-ekonomski poticaji za očuvanje (npr. obnavljanje prirodnih staništa, stvaranje zaštićenih područja i promjene u praksi upravljanja zemljištem);
- 4) obrazovanje (npr. povećana svijest o pitanjima očuvanja i dobrobiti životinja)

7.1. SWOT analiza

SWOT analiza izrađena je na temelju općeg pojma safari turizma:

S (Strength, tj. snaga)

- Daljnji razvoj ekoturizma i prirodnog turizma
- Povećanje želje za putovanjem između urbanih i okolnih područja radi stvaranja zaposlenja i prihoda za ruralno stanovništvo
- Mogućnost prodaje putovanja online
- Educirani i istrenirani zaposlenici

W (Weakness, tj. slabost)

- Konkurenti nude isti proizvod (npr. Tanzanija i Južnoafrička Republika nude isti proizvod kakav nudi Kenija)
- Nedovoljno razvijena infrastruktura što dovodi do visokih troškova transportacije
- Ograničena fleksibilnost u određivanju cijena

O (Opportunity, tj. prilika)

- Veća uključenost lokalnog stanovništva
- Razvoj institucija i organizacija za obrazovanje ljudi i turista
- Priprema priručnika za turiste
- Odrediti optimalnu gustoću naseljenosti radi smanjenja pritiska na pašnjake i vegetacijski pokrov

- Povećati ulaganja institucija i relevantnih agencija u ekoturizam
- Obrazovati i informirati lokalno stanovništvo kako se odnositi prema turistima
- Poticanje ljudi na sudjelovanje u razvoju turističke infrastrukture i različitih sadržaja

T (Threat, tj. prijetnja)

- Isti proizvod već postoji na tržištu
- Povećanje cijene inputa može uzrokovati povećanje cijene proizvoda
- Ugrožavanje sigurnosti turista zbog približavanja divljim životinjama
- Nedostatak investicija za razvoj odživog turizma
- Krivolov

8. GASTRONOMIJA

Kenija nema zajedničko nacionalno jelo, svaka etnička skupina ima svoju inačicu. Hrana koja je najčešće i najšire u uporabi kao vrlo omiljena i dostupna slavni je ugali. Riječ je o kuhanim okruglicama od bijelog pšeničnog griza, koje uvijek prati prilog od povrća zvan sukuma wiki, te mesni prilog nyama choma. Meso je obično ovčje ili kozje, te je pripremljeno na žaru ili u umaku. Iako se u Keniji mogu kušati različiti specijaliteti, uvijek je na stolu neki oblik mesa, a ima dosta utjecaja i stranih kuhinja, posebno Indije i Kine. Oni se najbolje vide u zakuskama kao što su samosa ili čapati (indijski kruh). Sezonski je dostupno i svježije tropsko voće. Od bezalkoholnih pića najčešći su mliječni čaj, kava, svježi sokovi i različita gazirana pića. Od alkohola je najčešće pivo, a dostupna su i snažnija pića, napravljena od dostupnih žitarica, te voća.

Hrana Tanzanije vrlo je raznolika i ovisi o području na kojem se nalazimo. Obalna i otočka područja poznata su po pikantnijoj i začinjenoj hrani, te mnogo morske hrane. U kontinentalnim je područjima glavna hrana ugali, vrsta knedli od bijeloga pšeničnog griza. Osim ugaliya, osnovna su hrana i riža i čapati (plosnati kruh koji dolazi iz Indije). Prilozi su vrlo različiti. Uz glavno se jelo obično poslužuje barem jedno jelo od povrća i jedno od mesa. Meso je vrlo omiljeno i priprema ga se na različite načine. U juhama, umacima, pečeno ili na žaru. Sve je više utjecaja drugih kuhinja, među kojima u Tanzaniji prevladava indijski utjecaj. Uvijek su na raspolaganju razne zakuske kao što su pekarski proizvodi, samose, slastice od riže. Tanzanija ima i mnogo slasnog tropskog voća (sezonsko). Od pića je vrlo raširen čaj, slijedi kava, a zatim različiti sokovi od tropskog voća ili nekih drugih tropskih biljaka. Od alkohola je najčešće pivo, a dostupna su i lokalna ili uvozna žestoka pića.

Kako je Južnoafrička Republika multinacionalna i multilingualna, to se odrazilo i na hranu. Dva oceana i mnoštvo rijeka opskrbljuju svim mogućim ribama i plodovima mora. Poznate delicije su: sirova riba (tuna, plodovi mora) izmiješana s avokadom, đumbirom, ljutim papričicama, rikolom, celerom i rotkvicama. Zatim nojevo, aligatorovo i goveđe meso spravljeno u jelo poput gulaša, ali je po domorodačkim recepturama kuhano u zemljanim posudama na užarenom kamenju. A tu je i rižina torta s mrkvom i nepoznatim sastojcima.

9. SMJEŠTAJNI OBJEKTI

Afrika nudi raznolik raspon doživljaja odmora s odgovarajućim standardima smještaja. Osim prekrasnih životinja i isto tako lijepe prirode, u Africi postoji mogućnost upoznati običaje i kulturu tamnošnjeg života ljudi, odnosno živote raznih plemena, koji unatoč 21. stoljeću i dalje odolijevaju naprednom životu i drže se svojih pravila. Lodge safari su za putnika koji želi iskusiti istočnu Afričku divljinu u udobnosti i jednostavnosti. Dani se provode vani u grmlju istražujući pustinju Tanzanije, a navečer se uživa u svim sadržajima koje unajmljeni dom ili šatorni kamp može ponuditi.

Nakon uzbudljivog dana igara, gledanja životinja i prirode, slijedi smještanje u svoj dom ili šator uz piće ili posjeta narodu Masai Mara i boravak u selu Enkereri, u čijem je domu čudesno gostoljubiva obitelj. Selo gleda na svjetski poznati rezervat Mara Conservancy Games sa svojim raznolikim i obilnim divljim životinjama. Ili boravak u selu Ewangan pored Maasai Mara Game Rezervata. Boravkom u ovim selima stekne se znanje o Maasaijevoj kulturi i tradiciji življenja s Maasaiom. Spavajući u tradicionalnoj Maasai kolibi zaspri se uz topli sjaj vatre, a budi rano uz pjesmu žena koje muzu krave za doručak chai (čaj). Domaćinska obitelj priprema tradicionalne obroke poput Ugaliya (tvrda kukuruzna kaša) s domaćim mesom i povrćem kuhanim na otvorenoj vatri. Tijekom boravka može se biti dio dnevnih aktivnosti u selu - uzimanje stoke na pašu, pomoć u lokalnoj dječjoj školi, uzimanje vodu, mužnja krava, paljenje vatre bez šibica, vježbanje s lukom i strijelom, popravljavanje koliba. Kod luksuznijeg boravka, na raspolaganju je pregršt modernih kampova i laguna, neka od luksuznih kućica ili moderno opremljenih privatnih rezidencija poput: Ngorongoro Crater Lodge i Fumba Beach Lodge u Tanzaniji, Saruni Rhino i Ol Malo Lodge u Keniji, Sabi Sabi Earth Lodge i The Chitwa House u Južnoafričkoj republici ili neki od vrhunski opremljenih hotela sa 4 ili 5* za što bi se trebala izdvojiti povećana svota novca.

10. ZAKLJUČAK

Iako zbog nedostatka kapitala turizam u ovim zemljama nije uobičajen kao u ostalim razvijenim i bogatim zemljama, ali stanovnici rade sve kako bi pojedincu prenijeli doživljaj divljine bez da ljudski faktor utječe na prirodna staništa ugroženih i divljih životinja. Turizam na ovom kontinentu nema izrazito dugu povijest, ali ima mnogo mogućnosti i potencijala za razvoj. Današnji turizam nije ostvario svoj maksimum, iako su trendovi razvoja turizma u Africi znatno povoljniji u odnosu na ranija razdoblja. Razvoj turizma znatno je utjecao ne samo na gospodarski razvoj već i na podizanje standarda života stanovnika Afrike. Osim prirodnih potencijala koji joj mogu pomoći u daljnjem razvoju te privlačenju stranih posjetitelja, razvoj samog gospodarstva te poboljšanje standarda života ljudi na kontinentu omogućili su da se razvije domaći turizam koji može biti od velikog značaja za daljnji razvoj. Turizam je u Africi najbrže rastuća industrija i trenutno se u njega najviše ulaže. Glavni nedostatak koji je ujedno i glavno ograničenje razvoja turizma je nedovoljno razvijena infrastruktura koja ima veliku ulogu pogotovo kada je riječ o dostupnosti posjetiteljima s drugih kontinenata. Turizam je jedna od ključnih industrija koja pokreće promjene na afričkom kontinentu i pruža višestruke mogućnosti za gospodarski rast i poboljšanje sredstva za život. Među razlozima za razvoj turizma stoje otvaranje radnih mjesta, regionalni ekonomski razvoj, poboljšanje infrastrukture, povećanje diversifikacija domaće potrošnje i izvoza, očuvanje kulturne baštine i okoliša, a između ostalog i osnaživanje žena, mladih i marginaliziranih ljudi.

Trendovi koji su okrenuti prirodnim, ekološkim i fizičkim oblicima turizma pružaju veliku mogućnost za razvijanje konkurentnog turizma Afrike jer upravo ti oblici turizma mogu činiti Afriku konkurentnijom od ostalih destinacija svijeta.

LITERATURA

- Philip Briggs, Ruaha National Park, 21.10.2019., *Safaribookings.com*, <https://www.safaribookings.com/ruaha>, datum pristupa: 24.7.2021.
- INTOSAI Working Group, Impact of Tourism on Wildlife Conservation, lipanj 2013., *International centre for Environment Audit and Sustainable Development*, http://iced.cag.gov.in/wp-content/uploads/2014/02/2013_wgea_Wild-Life_view.pdf, datum pristupa: 24.07.2021.
- Africa Safari tourism growing in popularity, 2016., *wildwhispersafrica.com*, <https://www.wildwhispersafrica.com/blog/africa-safari-tourism-growing-in-popularity/>, datum pristupa: 24.7.2021.
- Addo Elephant National Park, 2004.-2021., *sanparks.org*, <https://www.sanparks.org/parks/addo/>, datum pristupa: 21.7.2021.
- Kruger National Park, 2004.-2021., *sanparks.org*, www.sanparks.org/parks/kruger/, datum pristupa: 21.7.2021.
- Ngorongoro Conservation Area, 18.6.2012., *wikipedia.org*, https://en.wikipedia.org/wiki/Ngorongoro_Conservation_Area, datum pristupa: 21.7.2021.
- Tsavo park, 2014., *tsavopark.com*, <http://www.tsavopark.com/>, datum pristupa: 22.7.2021.
- Serengeti National Park, 2014., *serengetinationalpark.com*, <http://www.serengetinationalpark.com/>, datum pristupa: 22.7.2021.
- Geić, S., Menadžment selektivnih oblika turizma, Sveučilište u Splitu, 2011.
- T.Cleveland; A history of Tourism in Africa: exoticization, exploitation and enrichment, 2021.
- Pirie, G.; Automobile Organizations Driving Tourism in Pre-independence Africa; *Journal of Tourism History*, 2013.
- Pirie, G.; Incidental Tourism: British Imperial Air Travel in the 1930s; *Journal of Tourism History*, 2009.
- Hottola, P.; Tourism Strategies and Local Responses in Southern Africa, 2009.
- Why the future of African tourism looks brighter, 2018., *traveldailymedia.com*, www.traveldailymedia.com, datum pristupa: 10.9. 2021.
- Tourism in Kenya; *en.wikipedia.org*, <https://en.wikipedia.org/>, datum pristupa 10.9.2021.
- Contribution of travel and tourism to Gross Domestic Product (GDP) in Kenya from 2009 to 2020; 2021., *statista.com*, <https://www.statista.com/>, datum pristupa 10.9.2021.
- Coronavirus batters Tanzania's tourism, 2021.; *aa.com.tr.*, <https://www.aa.com.tr/en>, datum pristupa 11.9. 2021.

SAŽETAK

Safari je pojam koji označava turističko putovanje preko teritorija Afrike s razgledavanjem prirode i životinja. Nekada se safari uglavnom odnosio na lov na velike životinje i ostalu divljač, dok se danas taj naziv više koristi za obilazak prirode i životinja u njihovom prirodnom okruženju uz fotografiranje. Suvremeni turizam sve više koristi prirodna okruženja za rast industrije. To je stvorilo niz pozitivnih i negativnih učinaka na okoliš. Kako bi se smanjili negativni i optimizirali pozitivni učinci, razvijeni su novi načini i oblici turizma koji koriste prirodu. Ti novi oblici turizma temeljeni na prirodi uključuju pojmove poput ekoturizma, čiji je cilj održivi razvoj turizma. Međutim, istodobno su se pojavili i drugi oblici turizma zasnovanog na prirodi, uključujući pustolovni turizam i safari turizam, koji ne moraju uvijek imati eksplicitne prakse usmjerene na održivost. Poseban fokus stavljen je na turizam u nacionalnim parkovima i divljini. Održivi turizam vrlo je bitan za ove nacionalne parkove jer stavlja naglasak na ekološki odgovorne akcije koje imaju važnu ulogu u očuvanju prirode, a samim time i razvoju gospodarstva.

Za kraj, kako posjećenost ovim područjima postaje sve popularnija i veća, bitno je ulaganje u razvoj održivog turizma za što je potrebno pratiti trendove kako na lokalnoj tako i na globalnoj razini.

Ključne riječi: safari turizam, divljina i divlje životinje, nacionalni parkovi, prihodi, održivi turizam

SUMMARY

Safari is a term that means a tourist trip through the territory of Africa with sightseeing of nature and animals. In the past, safaris mainly referred to the hunting of large animals and other game, while today the name is used more for touring nature and animals in their natural environment with photography. Modern tourism is increasingly using natural environments to grow the industry. This has created a number of positive and negative effects on the environment. In order to reduce the negative and optimize the positive effects, new ways and forms of tourism that use nature have been developed. These new forms of nature-based tourism include concepts such as ecotourism, which aims at the sustainable development of tourism. However, at the same time, other forms of nature-based tourism have emerged, including adventure tourism and safari tourism, which do not always have to have explicit practices aimed at sustainability. Special focus is placed on tourism in national parks and wilderness. Sustainable tourism is very important for these national parks because it places emphasis on environmentally responsible actions that play an important role in nature conservation and thus economic development.

Finally, as the number of visitors to these areas becomes more and more popular, it is important to invest in the development of sustainable tourism, for which it is necessary to follow the trends both locally and globally.

Keywords: safari tourism, wildlife and wild animals, national parks, revenue, sustainable tourism